

Kernpunten

- In deze Facts & Figures gaan we na of het erfgoedbezoek is toe- of afgenomen over de periode 2014 tot 2020.
- We maken hiervoor gebruik van vier edities van de Participatiesurvey (2004, 2009, 2014, 2020).
- Deze data worden onderworpen aan bi- en multivariate analyses. In de multivariate modellen controleren we of er effectief sprake is van periode-effecten, of dat deze effecten het gevolg zijn een veranderende samenstelling van de steekproef
- De stijging in de participatiegraad die we vinden in de bivariate analyses wordt in de multivariate analyses verklaard door de kenmerken van de steekproef. Dit betekent dat de stijgende participatiegraad te wijten is aan veranderingen in de samenstelling van de steekproef. We kunnen dus niet spreken van een periode-effect.
- De multivariate analyses wijzen op de volgende participatieverschillen:
 - o Hoe hoger het opleidingsniveau, hoe meer erfgoedparticipanten.
 - o 40- tot 74-jarigen doen het meest aan erfgoedactiviteiten.
 - o Cultuurparticiperende ouders tijdens de jeugd voorspellen ook een hogere participatie aan erfgoed in het latere leven.
- De participatiekloof tussen hoogopgeleiden en middenopgeleiden groeit over de vier edities van de survey, terwijl de kloof tussen laag- en middenopgeleiden krimpt tot een niet-significant verschil in 2020.

Inleiding

In de Participatiesurvey wordt gepeild naar de deelname aan publieke receptieve erfgoedactiviteiten. Aan de respondenten wordt gevraagd voor elk van de vier opgesomde activiteiten aan te geven of ze die de voorbije zes maanden hebben gedaan of niet (zie tabel 1). Bij een bevestigend antwoord, wordt gevraagd hoeveel keer dit ongeveer was. We gebruiken geen algemene filter omdat de verschillende activiteiten te divers zijn om onder één noemer te vatten

De activiteiten opgenomen in het meetinstrument naar publieke receptieve erfgoedparticipatie zijn gebaseerd op de survey 'sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen' (Pauwels, 2013). Hier wordt enkel nog de categorie 'het bijwonen van een voordracht over erfgoed' toegevoegd. Zo komen we tot vier categorieën. Deze vier categorieën worden zowel samengenomen als individueel besproken in de Facts & Figures. De vier activiteiten staan opgesomd in onderstaande tabel 1.

Tabel 1: Subcategorieën van erfgoedactiviteiten

Hoofdcategorie	Subcategorie
Erfgoedactiviteiten	Deelgenomen aan historische wandeling
	Historische gebouwen, kerken of monumenten bezocht
	Voordracht over geschiedenis, gebouwen, monumenten bijgewoond
	Herdenkingsfeesten of historische optochten bijgewoond

In deze Facts & Figures bespreken we eerst voor de vier steekproeven de percentages die occasioneel en frequent aan erfgoedactiviteiten deden en de percentages per editie voor de specifieke erfgoedactiviteiten. Occasionele participatie is hierbij het bezoeken van één of twee activiteiten in de laatste zes maanden. Frequent bezoeken is dan drie of meer keer deelnemen aan deze activiteiten in de laatste zes maanden. Tot slot nuanceren we de trendanalyses van het eerste deel in een multivariaat model. Op deze manier gaan we na of eventuele schommelingen over de tijd wijzen op periode-effecten, of dat ze verdwijnen wanneer we de analyse controleren voor personeigenschappen van de respondenten. Dit zou wijzen op een verandering in de participatiegraad door een veranderende samenstelling van de steekproef.

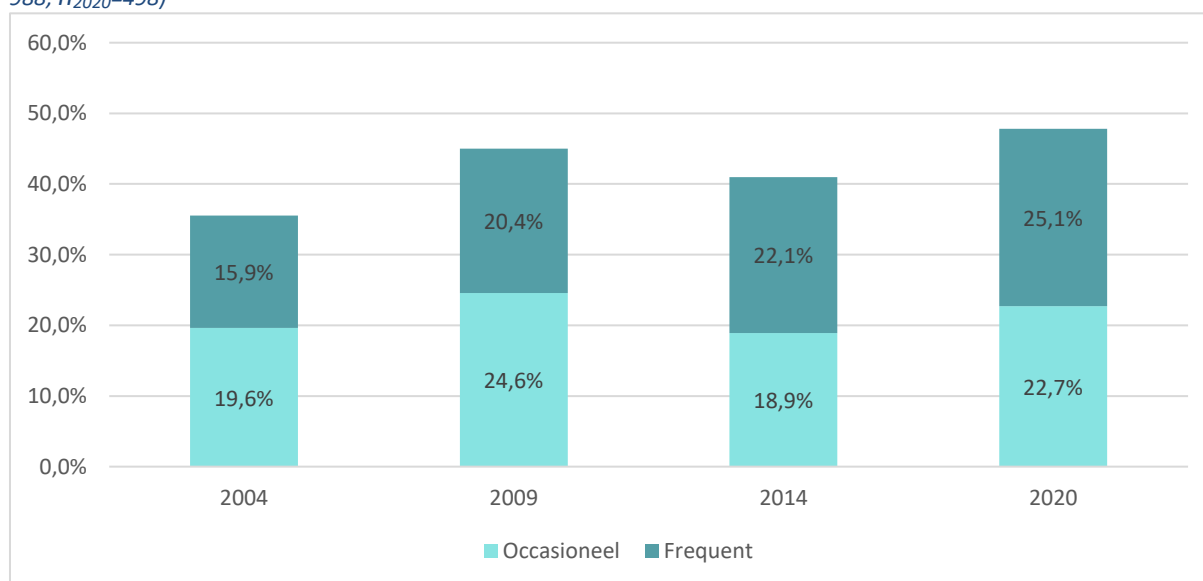
We gebruiken in alle analyses respondenten die bevraagd werden in februari en maart, aangezien we enkel in deze twee maanden data verzamelden in 2020. Uit de voorgaande edities werden ook enkel de respondenten geselecteerd die bevraagd werden in de maanden februari en maart. Op deze manier sluiten we seizoensgebonden verschillen in participatie uit. De percentages in deze bijdrage verschillen dus van de cijfers van vorige publicaties over de drie eerste edities van de Participatiesurvey, aangezien het in deze publicatie enkel gaat over de respondenten die in februari en maart bevraagd werden.

Algemene vergelijking

In figuur 1 en tabel 2 worden de percentages getoond van respondenten die aan erfgoedactiviteiten deelnemen. Hierbij worden de participanten opgedeeld in enerzijds occasionele participanten, die één of twee activiteiten deden in de laatste zes maanden, en frequente participanten, die drie of meer activiteiten deden in de referentieperiode. De sterretjes achter percentages in de tabel geven aan of dit percentage significant verschilt van het percentage in 2020. Samengenomen bezocht in 2020 47,8% van de respondenten ten minste één erfgoedactiviteit in de laatste zes maanden. Dit percentage is significant hoger dan de percentages van de Participatiesurveys in 2004 (35,5%) en 2014 (41,0%). Het is niet significant verschillend van het percentage in 2009 (45,0%).

In 2020 bezocht 22,7% één of twee erfgoedactiviteiten, terwijl 25,1% aan drie of meer activiteiten deelnam. De groep van frequente erfgoedparticipanten is dus groter dan de groep van incidentele participanten. Er is in 2020 een hoger percentage van frequente erfgoedbezoekers dan in de meting van 2004 (25,1% ten opzichte van 15,9%) en de meting van 2009 (20,4% ten opzichte van 25,1%).

Figuur 1: Occasioneel en frequent bezoeken erfgoedactiviteiten in de laatste zes maanden ($n_{2004}=515$; $n_{2009}=851$; $n_{2014}=988$; $n_{2020}=498$)

De vier erfgoedactiviteiten die werden samengenomen in de bovenstaande tabel worden hieronder per activiteit in tabel 2 gerapporteerd. Het bezoeken van historische gebouwen, kerken of monumenten werd in 2020 door het hoogste percentage respondenten aangeduid. 39,4% deed dit ten minste één keer in de voorbij zes maanden. Net geen vierde nam deel aan een historische wandeling (24,5%), waarbij dit bij 19,7% slechts één of twee keer was. Het bijwonen van voordrachten en het bijwonen van herdenkingsfeesten of historische optochten wordt bezocht door net meer dan 1 op 10. Bij de voordrachten is dit 11,2%, en bij de herdenkingsfeesten en historische optochten is dit 11,4%.

De participatiegraad aan historische wandelingen in 2020 is significant hoger dan in de drie voorgaande edities. Dit is vooral te wijten aan een hoger percentage occasionele bezoekers (hoger dan in alle drie de voorgaande edities). Het percentage dat frequent bezoekt is ongeveer gelijk aan dat van 2014, maar is significant hoger dan in 2004 en 2009.

Tabel 2: Significantie participatieverschillen tussen edities (2004-2009-2014)

	Editie survey			
	2004	2009	2014	2020
Erfgoedactiviteiten (samen)				
Bezoek waarvan	35,5 * ² (4,1) ¹	45,0 (3,3)	41,0 * (3,1)	47,8 (4,4)
Occasioneel (één of twee voorbij 6 maand)	19,6	24,6	18,9	22,7
Frequent (twee of meer voorbij 6 maand)	15,9 *	20,4 *	22,1	25,1
Deelgenomen aan historische wandeling				
Bezoek waarvan	11,2 * (2,7)	11,2 * (2,1)	15,4 * (2,3)	23,5 (3,7)
Occasioneel (één of twee voorbij 6 maand)	9,7 *	9,7 *	11,8 *	19,7
Frequent (twee of meer voorbij 6 maand)	1,6 *	1,5 *	3,5	3,8
Historische gebouwen, kerken of monumenten bezocht				
Bezoek waarvan	32,7 * (4,1)	40,2 (3,3)	37,2 (3,0)	39,4 (4,3)
Occasioneel (één of twee voorbij 6 maand)	20,7	26,2	22,1	23,1
Frequent (twee of meer voorbij 6 maand)	12,0	14,0	15,2	16,3
Voordracht over geschiedenis, gebouwen, monumenten bijgewoond				
Bezoek waarvan	6,6 * (2,1)	7,1 * (1,7)	7,9 * (1,7)	11,2 (2,8)
Occasioneel (één of twee voorbij 6 maand)	5,6	5,8	6,4	8,4
Frequent (twee of meer voorbij 6 maand)	1,0 *	1,4	1,5	2,8
Herdenkingsfeesten of historische optochten bijgewoond				
Bezoek waarvan	3,5 * (1,6)	8,7 (1,9)	6,5 * (1,5)	11,4 (2,8)
Occasioneel (één of twee voorbij 6 maand)	3,3 *	8,3	6,3 *	10,0
Frequent (twee of meer voorbij 6 maand)	0,2 *	0,5	0,2 *	1,4
n	515	851	988	498

¹ Cijfers tussen haakjes geven het betrouwbaarheidsinterval weer: met een waarschijnlijkheid van 95% zal het ware percentage in de populatie zich bevinden in het interval tussen 31,4 (=35,5-4,1) en 39,6 (=35,5+4,1)

² Significantie wordt aangeduid met *. * $p \leq 0,05$

Ook voor het bijwonen van voordrachten over geschiedenis, gebouwen of monumenten is de participatiegraad in 2020 significant hoger dan deze in de drie voorgaande edities. Het percentage dat frequent deze voordrachten bezoekt is met 2,8% significant hoger dan de 1,0% in 2004.

Voor het bezoeken van gebouwen kerken of monumenten is de participatiegraad in 2020 significant hoger dan in 2004. Hij verschilt niet significant van de metingen in 2009 en 2014. De percentages voor het bijwonen van herdenkingsfeesten of historische optochten zijn significant hoger dan in 2004 en

2014. Dit geldt voor het al dan niet bezoeken, maar ook voor de percentages voor occasioneel én frequent bezoek. Er is geen verschil met 2009.

Multivariate analyses

In de multivariate analyses behandelen we alle erfgoedactiviteiten samen. De afhankelijke variabele is een dummy die al dan niet bezoeken van erfgoedactiviteiten meet (0=geen bezoek; 1=bezoekt). De onafhankelijke variabelen in het model zijn enerzijds de bevroegde periode, en anderzijds de meest courante verklaringen voor erfgoedbezoek uit de wetenschappelijke literatuur. Periode-effecten (editie van de Participatiesurvey) kunnen aantonen hoe het aanbod of de tijdsgeest op het moment van de bevraging een impact heeft op het al dan niet bezoeken van musea.

Het bezoek van erfgoedactiviteiten zal getoetst worden aan de hand van vijf onafhankelijke variabelen. **Editie** vat het jaar waarop de Participatiesurvey plaatsvond. We beschikken over vier meetmomenten namelijk 2004, 2009, 2014 en 2020 (referentie). Voor **geslacht** onderscheiden we *man* en *vrouw* (referentie). We voegen leeftijd toe aan de analyse in zes categorieën van 14 tot 25 jaar, 26-39 jaar (referentie), 40-54 jaar, 55-64 jaar, 65-74 jaar en 75-85 jaar. Het **opleidingsniveau** van individuen is verbonden met sociale status, en voorspelt in voorgaand onderzoek consequent cultuurparticipatie. Hoogopgeleide individuen participeren meer aan culturele activiteiten met hoge status, en participeren breder aan cultuur dan laagopgeleiden. We vergelijken het erfgoedbezoek van respondenten die hoogstens een *diploma secundair onderwijs* (referentie) haalden met iedereen die *nu dagonderwijs volgt*, anderzijds iedereen die *ten hoogste een diploma lager secundair onderwijs* heeft en tot slot de *hoogopgeleiden*. Er wordt ook een variabele toegevoegd voor de **cultuurparticipatie van de ouders** in de periode dat de respondent tussen de 12 en 14 jaar oud was die het verschil maakt tussen *wel kunstparticipatie* en *geen kunstparticipatie* (referentie) van de ouders. Dit wordt gemeten aan de hand van vier items. Het participeren aan cultuur wordt als belichaamd cultureel kapitaal doorgegeven over generaties, via primaire socialisatie. Dit komt tot stand door tijdens de jeugd samen met de ouders aan cultuur te doen, en een voorbeeld te hebben van ouders die aan cultuur doen. Ook deze relatie wordt in internationaal sociologisch onderzoek herhaald vastgesteld.

De modellen worden als volgt opgebouwd: In model 1 vormt het basismodel waarin enkel editie wordt opgenomen. In model 2 voegen we vervolgens geslacht, leeftijd en opleidingsniveau toe om te controleren voor de steekproefsamenstelling. In het derde en laatste model voegen we ten slotte de kunstparticipatie van de ouders toe aan het voorgaande model. In de tabel 3 rapporteren we de odds ratio en de Nagelkerke R^2 voor de drie modellen. Naarmate de Nagelkerke R^2 stijgt, wijst dit op een betere predictie van het al dan niet bijwonen van erfgoedactiviteiten.

Resultaten

De afhankelijke variabele in deze multivariate analyse staat voor het al dan niet deelnemen aan ten minste één van de volgende erfgoedactiviteiten in de laatste zes maanden: (1) een historische wandeling, (2) historische monumenten, kerken of gebouwen bezoeken, (3) voordracht over geschiedenis, gebouwen, monumenten bijgewoond of (4) herdenkingsfeesten of historische optochten bijgewoond.

De resultaten van model 1 in tabel 3 tonen dezelfde resultaten als in de bovenstaande bivariate analyses: de participatiegraad in 2020 is hoger dan de participatiegraad in 2004 en 2014. Er is dus een hogere kans dat een respondent in 2020 aangeeft ten minste één van erfgoedactiviteiten gedaan te hebben, dan in 2004 en 2014. In het model 2 is dit periode-effect voor 2004 echter niet meer significant, terwijl dit er voor 2014 wel nog wel is. Dit wijst erop dat de stijging in de participatiegraad te wijten is aan de veranderde samenstelling van de steekproef in plaats van op een periode-effect.

Voor opleidingsniveau en leeftijdscategorie worden in het model 2 in tabel 3 ook significante effecten gevonden. Hierbij hebben de middenopgeleiden een meer dan dubbel zo hoge odds om deel te nemen in vergelijking met de laagopgeleiden ($OR=0,41$). Hoogopgeleiden hebben dan weer een twee-en-half keer hogere odds dan secundair opgeleiden om deel te nemen ($OR=2,43$). Studenten hebben een bijna dubbel zo hoge odds om aan erfgoedactiviteiten deel te nemen dan middenopgeleiden ($OR=1,72$). In de operationalisering van leeftijd nemen we de groep van 26- tot 39-jarigen als referentiecategorie. In vergelijking met hen hebben alle leeftijdscategorieën in de groep van de 40- tot 74-jarigen een hogere odds om deel te nemen, waarbij de 55- tot 64-jarigen de hoogste odds ratio hebben ($OR=1,82$).

In het model 3 in tabel 3 wordt de cultuurparticipatie van de ouders ingevoegd, samen met de andere variabelen. Indien de ouders aan cultuur deden terwijl de respondent tussen de 12 en 14 jaar was is er een 1,7 keer hogere odds om aan erfgoedactiviteiten deel te nemen dan respondenten met ouders die dit niet deden. Verder blijven de opleidings-effecten gelijkaardig. Bij leeftijd zijn de resultaten ook gelijkaardig aan model 2, met iets hogere odds ratio's. De 55- tot 64-jarigen zijn nog steeds de leeftijdsgroep met de hoogste odds ratio.

Tabel 3: Logistische regressieanalyse naar ten minste één erfgoedactiviteit bijwonen tijdens de afgelopen 6 maanden in drie modellen. Gerapporteerde waarden zijn odds ratio's ($n = 2.715$)

	Model 1		Model 2		Model 3	
	OR	Sig.	OR	Sig.	OR	Sig.
Constante	,922		,666	**	,492	***
Editie survey (ref.: 2020)						
2004	,580	***	,801	n.s.	,821	n.s.
2009	,919	n.s.	1,161	n.s.	1,216	n.s.
2014	,764	*	,782	*	,828	n.s.
Geslacht (ref.: vrouw)						
Man			,991	n.s.	,979	n.s.
Opleiding (ref.: diploma hoger secundair)						
Volgt nog onderwijs			1,743	**	1,722	**
Ten hoogste lager secundair			,414	***	,444	***
Hoger onderwijs			2,525	***	2,430	***
Leeftijd (ref.: 26-39 jaar)						
15-25 jaar			,890	n.s.	,852	n.s.
40-54 jaar			1,270	*	1,329	*
55-64 jaar			1,823	***	1,920	***
65-74 jaar			1,607	**	1,664	**
75-85 jaar			,767	n.s.	,794	n.s.
Cultuurparticipatie ouders (ref.: geen participatie)						
Wel participatie					1,705	***
Nagelkerke R²	,010		,151		,168	

Noot: significantie wordt aangeduid met *. *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$; n.s. = niet significant

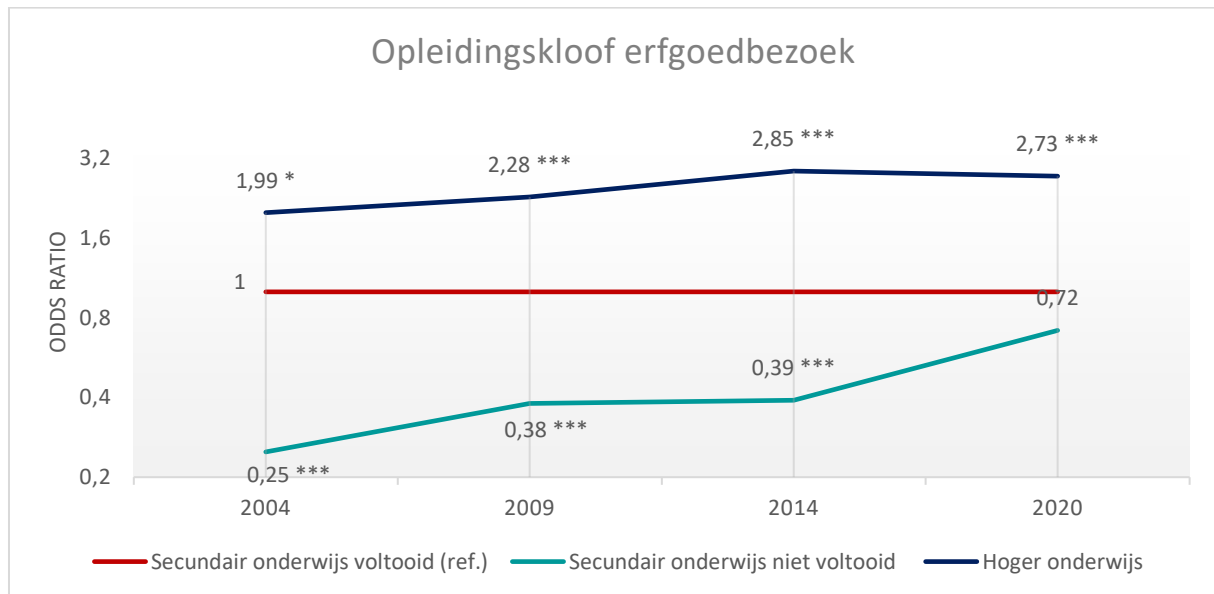
Evolutie van de opleidingskloof in erfgoedbezoek

Een van de belangrijkste sociale kloven in onze samenleving bestaat er tussen lager en hoogopgeleiden. Deze kloof manifesteert zich in zowat alle vormen van cultuurparticipatie. In deze laatste paragraaf analyseren we de onderwijskloof inzake deelname aan het erfgoedbezoek over de verschillende meetmomenten. We doen dat op basis van logistische regressies per meetmoment. Voor elk van de vier meetmomenten kijken we naar het effect van opleiding, gecontroleerd voor de effecten van geslacht en leeftijd. In deze analyses nemen we enkel de niet schoolgaande respondenten op en nemen we de middenopgeleiden als referentiegroep. In figuur 2 geven we de odds ratio's voor opleiding voor elk van de meetmomenten weer en duiden we voor laagopgeleiden (secundair onderwijs niet voltooid) en hoogopgeleiden (hoger onderwijs) aan of de odds ratio significant verschillend is van 1, of met andere woorden de odds op erfgoedbezoek hoger of lager is dan deze van de middenopgeleiden.

In de figuur zien we dat er van 2004 tot in 2014 een statistisch significante opleidingskloof opgemeten werd tussen de referentiegroep, enerzijds de laagopgeleiden, en anderzijds de hoogopgeleiden. De

opleidingskloof tussen de laagopgeleiden en middenopgeleiden was met een odds ratio van 0,25 het grootst in 2004, en nam daarna gestaag af tot in 2014. In 2020 is er een niet statistisch significante odds ratio, wat wilt zeggen dat de opleidingskloof niet meer statistisch onderbouwd is in 2020. Bij de opleidingskloof tussen hoogopgeleiden en middenopgeleiden vinden we een tegenovergestelde tendens. In 2004 hadden hoogopgeleiden een dubbel zo hoge odds om aan erfgoedbezoek te doen dan middenopgeleiden (OR=1,99). Dit cijfer stijgt over de tijd tot 2,85 in 2014, om dan licht te dalen tot 2,73 in 2020. De opleidingskloof tussen middenopgeleiden en laagopgeleiden is de voorbij 16 jaar dus verdwenen, terwijl de opleidingskloof tussen secundair geschoolden en hoogopgeleiden breder werd in deze tijdsspanne.

Figuur 2: Deelname aan erfgoedbezoek volgens opleiding: odds ratio's (analyses per meetmomenten; enkel niet schoolgaande respondenten: $n_{2004}=468$; $n_{2009}=765$; $n_{2014}=877$ $n_{2020}=436$)

Significantie voor verschil t.a.v. referentiegroep : *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Samenvatting

In het eerste deel van deze Facts & Figures beschreven we dat de participatiegraad aan erfgoedactiviteiten in 2020 hoger ligt dan de participatiegraad in 2004 en 2014.

Wanneer we dit per soort van erfgoedactiviteit bekijken zien we ten eerste dat de participatie aan erfgoedactiviteiten duidelijk vooral gaat over het bezoeken van historische gebouwen, kerken of monumenten (39,4% in 2020) en het deelnemen aan historische wandelingen (24,5% in 2020). De twee andere activiteiten worden door net meer dan 10% van de steekproef bezocht.

Ten tweede zien we in de trends voor de specifieke activiteiten dat het deelnemen aan historische wandelingen in 2020 een hogere participatiegraad heeft dan in 2004, 2009 en 2014. Bovendien ligt het

percentage van occasionele bezoekers in 2020 ook hoger dan het percentage in de drie vorige edities, en ligt het percentage frequente bezoekers hoger dan in 2004 en 2009. Bij deze erfgoedactiviteit is dus een duidelijk stijgende tendens. Bij het bezoeken van historische gebouwen, kerken of monumenten ligt de participatiegraad in 2020 hoger dan in 2004. Voordrachten over geschiedenis, gebouwen, monumenten worden in 2020 door een groter aandeel bijgewoond dan in de drie vorige edities. Verder is de participatiegraad in 2020 voor herdenkingsfeesten of historische optochten ook hoger dan in 2004 en 2014. Hierbij is er zowel een hoger percentage occasionele als frequente bezoekers.

In de multivariate analyse vallen de periode-effecten weg wanneer we controleren voor opleidingsniveau, geslacht, leeftijd en cultuurparticipatie van de ouders. Dit wijst erop dat de stijging in participatiegraad te wijten is aan veranderingen in de samenstelling van de steekproef, namelijk de stijgende scholingsgraad en de vergrijzing. Buiten geslacht hebben al deze kenmerken van de steekproef een sterke impact in deze analyse.

De opleidingskloof voor erfgoedbezoeken vertoont een duidelijke evolutie sinds 2004: de kloof tussen hoogopgeleiden en middenopgeleiden groeit, terwijl de kloof tussen laagopgeleiden en middenopgeleiden krimpt tot een niet-significant verschil in 2020.

Referenties

- Pauwels, G. (2013). *Meting van cultuurparticipatie in de survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen 2013'. SVR-methoden en technieken*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.